

ORIJENTACIJE

MLADI I CJELOVITOST KATEHETSКИH SADRŽAJA

Šime Samac

Ako je istina što je rekao Bacone da Verula da „mala filozofija udaljuje čovjeka od Boga, a da ga velika vodi k Bogu”, onda bi se moglo reći da ta „mala filozofija” ponajviše nalazi svoje uporište u masi kojoj se pojedinac i skupine radije pridružuju negoli zajednici u kojoj vlada „velika filozofija”. Masa je po svojoj strukturi neosobna, sredstvo protesta, otuđenja i agresivnosti u kojoj pojedinac nema svoje prave vrijednosti niti se od njega zahtijeva neka odgovornost. Zajednicu, naprotiv, sačinjavaju odgovorne osobe u težnji da žive zajedništvo kao vrhunac ljudske komunikacije i sreće¹ i u kojoj se Bog doživljava kao najviša vrednota.

Gledajući proporcionalno, masa je u nadmoći nad zajednicom te kao društveno-kulturni fenomen rađa „egzistencijsku prazninu”² od koje više pate mlade negoli starije generacije³. Riječ je o osjećaju besmislenosti koji je u tolikom „porastu i širenju da se zaista može nazvati masovnom neurozom”⁴. Sigurno je da takvo stanje potpomaže i društvo sa svojom životnom filozofijom po kojoj se nastoji udovoljavati i zadovoljavati svaku ljudsku potrebu, osim jednu koja je najvažnija i najpotrebnija, a to je „potreba za smislom”⁵. Čini se da u tome prednjači zapadnjačko društvo u kojem se čovjek koristio vremenom da raz-

vije svoje razumske sposobnosti dok je istočnjak to vrijeme upotrijebio da zađe i spozna svoju nutarnju dimenziju, a s njom i smisao svojega života. Zapadnjak bi se nužno trebao, po uzoru na svojeg kolegu s istoka, prihvatiti „velike filozofije” ako želi pronaći pravi iskonski smisao svojega života⁶.

Ta nutarnja praznina rađa alkoholizam, drogiranje, samoubojstva, agresiju i protest, pop-seanse i život po nagonima te duševnu i tjelesnu bolest. Izlaz bi se mogao tražiti u susretu s Tvorcem svega stvorenoga i vjeri koja osmišljuje; koja je oslabila i „sposobnost za vjeru”⁷. Umjesto aktivne i kreativne vjere poraslo je akcionaštvo i teoretiziranje među samim vjernicima na uštrb mistično-religioznog poniranja i poistovjećenja s Tvorcem svega stvorenoga u kojem se doživljava najviše oblik sreće⁸, pa odatle mnoge krize i problemi.

¹ usp. V. E. Frankl, *Logoterapia e Analisi Esistenziale*, Brescia, 1972, 117.

² usp. V. E. Frankl, *Nečujan vapaj za smislom*, Zagreb, 1981, 17–35.

³ Isti, 23.

⁴ Isti, 23.

⁵ Isti, 22.

⁶ usp. A. Jores, *Čovjek i njegova bolest*, Zagreb, 1982, 121.

⁷ Isti, 83.

⁸ Isti, 36.

Čini se da je upravo taj odnos s Tvorcem svega stvorenoga osiromašen kod ljudi svih dobi, pa naravno i kod mladih koji su apatični i indiferentni pred religioznim fenomenom.

SVIJET MLADIH

Znamo vrlo dobro da mladi kao klasa ne postoje. Prikladnije je govoriti o različitim skupinama mladih koji su vezani različitim ciljevima i afinitetima ili o jednom razdoblju u kojem je religioznost vrlo složena. Mogli bismo to životno razdoblje uzeti kao prijelaz iz djetinje dobi u odrasli svijet⁹ koje ne dopušta nikakve jednoznačne odgovore. Ako je mladima 1968. godine glavna preokupacija bila društveno-politička problematika te spoznajna dostignuća znanosti, danas bi se moglo nazrijeti da se određeni postotak mladih okreće znakovima transcendencije, k jednoj duhovnoj i egzistencijalnoj sferi u kojoj pokušavaju pronaći ideal i smisao svojega života. Nije riječ o nečem novom, nego o praiskonskoj istini po kojoj čovjek želi više biti negoli imati¹⁰.

To traganje za smislom života unaravljeno je svakom čovjeku, a mladomu na poseban način što se ponajviše ostvaruje na rubu ili izvan društvenih i crkvenih institucija. I ne samo to nego su mladi prema institucijama vrlo skeptični i pristupaju im s mnogo nepovjerenja jer povjerenje nisu doživjeli s druge strane.

U takvom ozračju nepovjerenja raste jedan novi naraštaj koji svoje stvaralačke mogućnosti koristi „mimo” tradicionalnih isprobanih struktura stvarajući svoje vlastite. To zapravo ne znači da oni nisu rođeni „siturani”¹¹ u određenoj društvenoj strukturi koja uvjetuje ne samo naš identitet, našu misao i naše osjećaje, nego ta struktura postaje sastavan dio našeg ponašanja i našeg unutarnjeg stanja. Ako je to istina, onda je još istinitije da mladi napuštaju etiku potrošačkog društva stvarajući svijet u kojem prevladavaju oznake „individualističkoga i narcističkoga” u nadi da će na taj način potvrditi svoje osobno bivanje.

„Mala je filozofija” omogućila pop-industriji da proizvede robu za svoju klijentelu, stvorivši nove oblike struktura ponašanja,

pokreta, pisanja, oblačenja i pjevanja. Ta nova inaugurirana pop-filozofija¹² zahvatila je mahom mlade naraštaje. Tako negdje šezdesetih godina mladi posjeduju veću diskoteku od biblioteke, snažno pomičući strateški naglasak kulture od oka prema uhu i od govora prema glazbi i garderobi. Riječ je zapravo o pravoj „oazi hedonističke pop-filozofije”¹³.

„Ako je, uvjetno rečeno, naša tradicionalna kultura utemeljena na razumu i spiritualnosti te odgovarajućim institucijama, ova joj je nova kultura potpuno različita jer je utemeljena na nagonima, na snažnom emocionalnom angažmanu i na zajedništvu povezanim horizontalno nizom šifara kolektivne osjećajnosti. Takva kultura... svoje poklonike uvlači u svojevrsnu „medijsku beskonačnost”, gdje nema kraja obećanjima i uzbudljivim susretima.”¹⁴

Netko će taj novi životni prostor mladih nazvati „emocionalnom revolucijom”, a netko „psihodeličkom revolucijom” (G. Herman). Protagonisti te nove potrošačke mode stvaraju uz narkotičke napitke (G. Herman:Rock'n'roll Babilon) od kojih nisu izuzete ni mase mladih koji ih slijede. Ti „izgubljeni sinovi i kćeri” pokušavaju ulaskom u takav krug života steći afirmaciju izvan obitelji i zdravih društvenih struktura¹⁵. Radi se o svojevrsnom otuđenju i zarobljenju u ozračju slobodarstva koje postupno ali sigurno vodi do određene zbnjenosti.

Riječ je o jednoj životnoj modi koju mladi mahom prihvaćaju, ali ne zbog toga što

⁹ Kad kažemo da je to prijelaz iz djetinje dobi u odraslu, tada mislimo na razdoblje između 16. i 25. godine života. Ne valja ispustiti iz vida činjenicu da je pojam mladih vrlo rastezljiv gledajući ga sociološki ili psihološki. Za nas je to zapravo postkrizmeno razdoblje, pa do završetka fakultetske izobrazbe.

¹⁰ Za ovu problematiku dobro je pročitati knjigu: E. Fromm, *Imati ili Biti*, Zagreb 1980.

¹¹ usp. P.L. Berger, *Invito alla sociologia*, Marsilio, Padova, 1967, 120.

¹² V. Tenžera, *Emocionalna revolucija*, DNAS, III (1984) 100, 47.

¹³ Isti, 48.

¹⁴ Isti, 47.

¹⁵ usp. A. Ivković, „Trava” zaborava, Ned. Dalmacija, 25. prosinca 1983, 15.

je to potreba ljudskog bića ili mladenačkog stvaralaštva, nego pomodarstvo koje sa sobom ne nosi ništa osobno nego nešto nametnuto što se prihvaća iako je u sebi negativno i porazno za ljudsko biće. Na primjer: stidljivost kao vrednota spada u najosobnija čuvstva svakog razumnog stvorenja, a ona sigurno nema svoje prave vrijednosti u takvim skupovima i susretima. „Ja bih bio vrlo sumnjičav prema zadovoljstvu koje mogu pružiti večeri u društvu u kojem nitko nije stidljiv.”¹⁶

Rečeno je da pored ovog mentaliteta postoji i mentalitet manjine koja iskonski nastoji tražiti vrednote neprolaznog karaktera¹⁷, a s njima i istinski smisao svojega života. Takvo se traženje ne ostvaruje redovito unutar institucije ili Crkve u kojima mladi ne nalaze svoje uzore, nego ih pokušavaju naći u dalekoistočnim religijama (Lao Ce, Buda, šamani), a svoje „smirenje”, identitete i religiozno doživljavanje u zen—meditacijama čija je praksa sve češća među mladima.

Nameće nam se spontano pitanje: zašto se novi oblici duhovnosti traže izvan Crkve i njezinih zajednica? Valjda u njoj ne odsijeva pravo evanđeosko lice i valjda se lako uočava raskorak između navještaja i svakodnevnog kršćansko-odgovornog življenja. Vjerojatno je to jedan od razloga što se većina mladih rijetko poistovjećuje s Crkvom i to samo kad mogu izvući neku korist, jedan se manji postotak kritički i odbojno postavlja prema njoj, a samo jedan malen dio čini jezgru zajednice mladih.

ZAHTJEVNOST KATEHIZIRANJA

Životne situacije i raznovrsna iskustva koja mladi žive, kako se iz navedenog može uočiti, postaju i jesu svojevrsan izazov Crkvi i njezinim članovima. Katehizacija mladih nameće se kao nužnost i dužnost te kao prvenstvena zadaća čitave Crkve, a ona je (Crkva) „pozvana da katehezi posveti svoje najbolje ljudske zalihe i snage ne štedeći napore, zalaganja i materijalna sredstva da je što bolje organizira i da obrazuje sposobno osoblje” (CT 15).

Novi će crkveni zakonik zakonodavnim

rječnikom u osam kanona formulirati ono što se u raznim dokumentima prije reklo. Tako govoreći o otajstvu božanske riječi, govori i o katehezi kršćanskoga naroda, koju trebaju njegovati posebno pastiri duša kao svoju osobnu i tešku dužnost dok vjera vjernika posredstvom pouke i iskustva kršćanskoga ne postane živa, eksplicitna (izričita) i djelotvorna (kanon 773.). Izražavajući se na ovaj način, novi crkveni zakonik potcrtava tešku dužnost Crkve da katehizira jer je tu zadaću primila od samog Gospodina te svaki krštenik ima pravo od nje primiti pouku, a kao ljudska osoba ima pravo tražiti „vjersku istinu” i odlučiti se u svojoj slobodi za nju ili protiv nje (usp. CT 14).

Kodeks kanonskog prava zapravo je kodificirao sve katehetske dokumente Crkve i dao im snagu zakona i stavio u nalog svima odgovornima (biskupi, svećenici, redovnici, katehisti, roditelji i svi krštenici) da katehiziraju tako da vjera mladih i odraslih bude ojačana, rasvijetljena i razvijena u različitim oblicima i inicijativama (kanon 774-780). Koji su to oblici i inicijative što potpomažu da vjera mladih bude rasvijetljena, ojačana i kreativna? Kojim putem treba poći i što sadržajno ponuditi? Problemi su to koji trebaju istinski zaokupljati pravog katehetu u katehizaciji mladih. Nas će ipak ovog puta zanimati samo sadržajni dio u katehizaciji mladih.

O ČEMU MLADIMA TREBA GOVORITI U KATEHEZI?

Sinodalni su oci 1977. godine u raspravljanju o „Katehezi u našem vremenu s poseb-

¹⁶ R. May, *Psihologija i ljudska dvojba*, Zagreb, 1980, 55.

¹⁷ Kad se reklo da postoji manjina koja iskonski traži vrednote, tada mislimo na jedan dio mladih generacija koje se ne zadovoljavaju „svagdašnjim”, nego u svojoj otvorenosti duha žele susresti Boga. Znamo na primjer da gotovo oko 30.000 tisuća mladih svake godine ide iz Evrope u dalekoistočne krajeve susresti Boga. Ako Katolička Crkva ima 200.000 kontemplativaca, daleko istočne religije imaju preko 2.000.000 ljudi koji se bave strogo kontemplativnim životom.

nim osvrtnom na djecu i mlade” u svojoj poruci narodu Božjemu rekli sljedeće: svaki će odgojni proces, pa prema tome i katehetski poći od „težnje mladih za stvaralaštvom, pravdom, slobodom i istinom”, te će trebati izaći u susret „njihovoj želji za suodgovornošću u crkvenom i društvenom životu i njihovoj prirodnoj raspoloživosti da ljube Boga i bližnjega” te će im omogućiti da se istinski susretnu s Isusom Kristom koji će ih ponijeti i ispuniti njihov život¹⁸.

Koristeći dakle sposobnost stvaralaštva i istinoljubivosti kod mladih te njihovo zanimanje za osobu Isusa Krista, neće se smjeti u jednom katehetskom procesu odgoja zanemariti ono najbitnije – „kristocentričnost svake istinske kateheze” (CT 5). To zapravo znači da pod svaku cijenu treba izbjegavati bilo koju vrstu nesustavne kateheze jer ona zapravo nije u skladu s istinskim sposobnostima mladih koji žele sustavno i istinski tražiti i nalaziti¹⁹.

Ovdje se nameće problem pomodnog mentaliteta koji je ponešen površnim, kojemu treba znak i izazov, a koji se jedino može naći u osobi Isusa Krista. Znamo da ga traže, ali postoji i opasnost da u njemu vide samo povijesnoga Krista, a ne Krista vjere što bi zapravo značilo koristiti i doživljavati Krista u ideološkom smislu riječi bez povezanosti s Bogom Ocem. Zahtjevnost je današnje kristologije da se, govoreći o Bogu, govori o Kristu i da se, govoreći o Kristu, govori o Bogu Ocu²⁰.

Po logici temeljnog katehetskog načela „vjernosti Bogu i vjernosti čovjeku” kao jednoj spasenjskoj stvarnosti, kršćansko se otajstvo mora predstaviti u cjelini tako da je uz kristocentrizam neizostavljiv trojstveni teocentrizam i antropocentrizam (usp. TS 52).

Bila bi velika pogreška ako bi se npr. išlo za tim da se udovolji samo ukusu mladih, a ne njihovoj stvarnoj potrebi. Riječ o izboru tema i sadržaja koje moraju cjelovito predstaviti otajstvo Krista, otajstvo Crkve i otajstvo Marije i to kao jedinstvena i nerazdvojiva cjelina, jer „onaj koji postaje Kristov učenik ima pravo dobiti ‚riječ vjere’ ne okrnjenu, iskrivljenju ili umanjenu, nego punu i cjelovitu, u punoj njezinoj strogosti i snazi” (CT 30). Dok s jedne strane učenik ima pravo na cjelo-

vit poklad vjere, dotle kateheza ima obavezu da preda potpun i cjelovit sadržaj imajući u vidu ne samo „apetite” dotične dobi (koji su počesto neautentični i neosobni) nego vodeći računa o načelima inkulturacije evanđeoske poruke, dijaloškoj, ekumenskoj dimenziji kateheze, te o zdravim kriterijima s obzirom na izbor sadržaja i sredstava koji omogućuju pravi religiozno-odgojni i katehetski rad (usp. TS 52). Taj pravi katehetski rad zahtijeva i pravog katehetu koji neće nikada birati sadržaje na svoju ruku dajući prednost nekima na uštrb drugih koji isto tako i jednakovrijedno tvore poklad vjere.

„Kakva bi to bila kateheza koja ne bi dala potpuno mjesto stvaranju čovjeka i njegovu grijehu; otkupiteljskom nacrtu našega Boga i njegovoj dugoj i predanoj pripravi i ostvarenju; utjelovljenju Sina Božjega, Mariji – Bezgrešnoj, Majci Božjoj, uvijek Djevici, koja je s dušom i s tijelom uznesena u nebesku slavu i njezinoj ulozi u tajni spasenja; tajni grijeh koji na djelu u našim životima i Božjoj sili koja nas oslobađa od grijeha; potrebi pokore i askeze, sakramentalnim i liturgijskim činima, stvarnosti euharistijske prisutnosti, sudjelovanje u božanskom životu ovdje i na drugom svijetu itd.” (CT 30).

Samo cjelovit sadržaj može cjelovito zahvatiti ljudsko biće tim više i zahvalnije što je svako ljudsko biće u svojem istraživanju upućeno na to da spozna što izvornije i sveobuhvatnije. To znači da će religiozni odgoj

¹⁸ Quarta Assemblea Generale del Sinodo dei Vescovi, *La Catechesi nel nostro tempo con particolare riferimento ai fanciulli e ai giovani*, Roma, 1977, br. 3.

¹⁹ Kateheza „ne smije biti improvizirana, nego sustavna” (CT 21), a to zapravo znači da treba sustavno poučavati i voditi određenom cilju. Danas katehetska praksa ne pokazuje da se uvijek i svugdje slijedi rečeno načelo jer je činjenica da u katehetskom radu ima previše improviziranog i spontanog na uštrb sustavnog i stvaralačkog rada. Stoga bi svaki kateheta trebao sebi posvijestiti da je pozvan da radi sustavno jer se samo na taj način može cjelovito zaživjeti riječ Božja.

²⁰ usp. N. Ciola, *Appunti per una verifica del contenuto cristologico della catechesi contemporanea*, *Presenza Pastorale* 53(1983)9-10, 77-95; A. Läßle, *Wandel und Akzente des Christusbildes in der Gegen-*

nastojati razviti istinske odnose sa sveobuhvatnom stvarnošću; a potpunim čovjekom (duhovno-tjelesna stvarnost), sa životom i radom, s bližnjima i čitavim svijetom te će na poseban način učiniti sve da se ostvari istinski odnos s Bogom u kojem će krštenik, jednom uspostavivši taj odnos, nastojati živjeti čitavim svojim bićem (usp. TS 47).

Svrha je kateheze i svih njezinih metoda da omogući svakom čovjeku, a na poseban način mladomu koji se nalazi pred životnim i velikim odlukama (CT 39) da se uspostavi istinski odnos s Bogom i da se živi kao trajan proces vjere. A takav se životni stav može zaživjeti i ostvariti jedino sustavnom katehezom izbjegavajući bilo kakve improvizacije u jednom planu i programu (usp. CT 21). To zapravo znači da će se u jednom sustavno-katehetsko-metodološkom procesu sadržajno iznijeti ono bitno ne zanemarujući svijet mladih sa svom svojom životnom problematikom.

Sustavnost je tim više zahtjevnija jer je ona ujedno zdrava i jedina prava odgojna protuteža suvremenoj misli koja je „rastrgana, često oprečna i maglovita. Nasuprot kršćanskom stanovištu o čovjeku i njegovoj sudbini postoji čitavo mnoštvo pogleda i nazora, više-manje suprotnih i eklektičkih”, koja su razasuta posvuda kako u knjigama tako u listovima do sredstava komunikacije, kojima se nastoji uspjeti do spoznaje, ali u svojim odgovorima „zjape prazninom i beznađem koje ispunja čovjeka i ostavlja u njemu osjećaj ljudske tragedije”²¹.

U takvom se jednom misaonom ozračju kreće danas mladi čovjek koji je pozvan da odlučnije prihvati odgovornost za svoju sudbinu. „Dobro i zlo, milost i grijeh, život i smrt sve se više sukobljavaju u njemu kao moralne kategorije, ali također i prije svega kao temeljni izbori koje će morati svjesno prihvatiti ili odbaciti s osjećajem osobne odgovornosti.” (CT 39).

U tom vremenu pitanja i odluka pokušava se uz pomoć svojih najbližih ili prijatelja pronaći određene odgovore na svoja životna pitanja te uspostaviti odnos s nečim ili nekim izvan sebe²². Pronaći dakle životno uporište u nečemu ili nekome znači zapravo pronaći

smisao, a s njim i ideal kojemu će sve podložiti. Pronašavši smisao, čovjek zapravo pronalazi sebe, sadržaj i metodu po kojoj će ravnati svoj život. „Smisao stvara radni elan i energiju, daje zdravog zamaha tjelesnom i duhovnom razvoju. On snažno pokreće naprijed točak historije, zahtijeva progres materijalne i duhovne kulture. Stvara miroljubivu atmosferu i širi ideju ravnopravnosti među ljudima. Priječi nered i potiskuje rušilačke sile. Smisao izgrađuje čovjeka i utječe na oblikovanje visoke moralne svijesti. Temelj je pravičnosti i zalog društvenoga reda.”²³.

Riječ je o kategorijama ljudskog ponašanja i stava koji se mladom čovjeku nameće kao potreba i pouzdan put pronalaženja sebe i svojega spasenja. Na takvom putu kateheza će biti vjerna pratilica ljudskog i kršćanskog sazrijevanja u vjeri.

CJELOVIT SADRŽAJ KATEHEZE MLADIH

Poštivajući osnovno metodološko načelo vjernosti Bogu i vjernosti čovjeku, kateheza će nastojati jednakopravno biti vjerna i svojem sadržaju. Pavao VI. će kazati: „Posebno moramo nastojati mi Pastiri u Crkvi da odvažno i mudro, potpuno vjerni sadržaju, pronalazimo najprikladnije i najdjelotvornije načine za prenošenje evanđeoske poruke ljudima našega vremena.” (EN 40). Odvažnost i evanđeoska mudrost pouzdan su zalog pravog i cjelovitog katehetskog sadržaja kojim će se predstavljati Krist, utjelovljena Riječ, Sin Božji i Otkupitelj ljudi.

U kristocentričnosti se upoznaje trojstvenost božanskog suživota temeljenog na predaji, Sv. pismu i učiteljstvu Crkve kojoj je povjeren sveti poklad Božje riječi (usp.

wart, u: *Christlich pädagogische Blätter* 92(1972)1, 3-4; J. Dore, *L'accès à Jésus-Christ*, u: *Catéchèse* 20(1979)76,11-30.

²¹ D. Šimundža, *Čovjek i njegov smisao*, u: *Crkva u svijetu* 3(1968)6,27.

²² V. E. Frankl, *Nečujan vapaj za smislom*, Zagreb, 1981, 63.

²³ D. Šimundža, *Čovjek i njegov smisao*, u: *Crkva u svijetu* 39(1968)6, 40.

CT 27). Neće se smjeti nikako izostaviti ni one „sretne sinteze” kršćanske vjere koje je Crkva znala mudronosno ukratko sažeti i običnim riječima izraziti kao što je npr. u „Simbolima” ili nekim drugim liturgijskim formulama i molitvama. A to znači da će se u katehezi mladih primjenjivati tehnika učenja napamet pojedinih tekstova, molitava i izričaja vjere jer je to veza koja na otajstven način povezuje kršćansku tradiciju s današnjošću u kojoj je ta oblikovana poruka jednakovrijedna i jednakovažna za sve kršćane i sva vremena. I stoga je „potrebno učiti napamet takve molitve i izričaje. Treba samo nastojati da im se ovisno o dobi i ostalim okolnostima katehizirana, pri učenju pristupi na takav način da se u dostojnoj mjeri mogu doživjeti i shvatiti. Ono što se doista doživi i spozna, redovito se bez teškoća i trajno pamti.” (TS 46).

Ne bi se nikako smjelo zanemariti da se u katehezi mladih Crkva predstavi u svojoj svetosti i grešnosti, u svojem božanskom i ljudskom elementu, u svojim nastojanjima oko pravde i mira, skrbi i brige za siromašne i potlačene, ljubavi za odbačene, te o zahtjevima odricanja i radosti što smo „nova stvaranja”. Odatle moralna evanđeoska i kršćanska obaveza pred životom i svijetom, koju kateheza mora predstaviti te napor u odgoju, koji se mora poduzeti da bi čovjek doživio potpuno oslobođenje (usp. CT 29).

Ta moralna obaveza uključuje odricanje kao krepost bez koje svaki odgoj biva prazan i promašen jer u protivnome to može biti odgoj prilagođavanja i podlijeganja, a to bi zapravo značilo, govoreći pedagoškim rječnikom, izdaju čovjeka. Ne radi se o prilagođavanju niti se može govoriti o prilagođavanju kateheze mladima, što se počesto može čuti, nego se samo može govoriti o katehezi mladih. To je kateheza koja koristi i prati iskustva mladog čovjeka, njegov način izražaja i izričaja, ambijent i mentalitet, ali ne da se tim kategorijama i stavovima približi, nego da im se mudro koristi u svojem katehetskom procesu odgoja u vjeri.

Riječ je o poznavanju stavova i mišljenja, ponašanja i mogućnosti stvaranja, koja mogu pomoći istinskom stvaralaštvu, „ljudskom i vjer-

ničkom osobnom i zajedničkom komuniciranju sa sadržajima evanđeoske poruke” (TS 50). O tim se mogućnostima ljudskog (mladenačkog) stvaralaštva u religioznom odgoju mora strogo voditi računa jer cjelovitost sadržaja zahtijeva metodološku pobudu koja pomaže pojedincu da pronalazi samog sebe te oblikuje svoj život u svjetlu vjere. Potpomognut tim svjetlom, osmisli će život i rad s drugima, istinski će pokušavati razumjeti različite kulture i različite poglede na svijet.

Kriterij za pravilno doživljavanje stvarnosti koja nas okružuje pronalaziti će u istinskim svakodnevnim susretima s riječju Božjom pohranjenoj u Bibliji, tj. ne u bilo kojem književnom djelu, nego nadasve u nadahnutoj knjizi (usp. TS 48). Potpomognuti tim božanskim kriterijem (biblijskim) u ucjepljenjem temeljnih istina u um i srce (usp. EN 44) te iskrenim prihvaćanjem radosne vijesti, mladi će se čovjek snagom te vjere sabirati u ime Kristovo, tražiti, graditi i živjeti Kraljevstvo Božje i biti protagonist navještaja te iste vijesti (usp. EN 13).

Iz te će perspektive kateheza izložiti smisao kršćanskoga rada, pravde i ljubavi, mira i ljudskog dostojanstva te utkati evanđeosku poruku u mlado biće koje će punovrednije životno shvaćati neke stavove koji se drukčije ne mogu rastumačiti nego kao „odricanje, ravnodušnost, blagost, pravednost, zalaganje, pomirljivost, smisao za apsolutno i nevidljivo itd., a sve su to oznake po kojima se prepoznaje mladi čovjek među svojim drugovima kao učenik Kristov” (CT 39).

I ne samo to, on je zapravo sretan čovjek jer je unio sebe u najvišu stvarnost – Boga koji mu ispunjava život smislom i čini ga sretnim. To je trenutak kad se mladom čovjeku otvaraju oči i kad se po prvi put osjeti sigurnim. O tom nam sretnom stanju mogu govoriti svi iskonski pravi vjernici koji neprestano žive iskustvo sreće. A mladom čovjeku upravo to treba i on sve stvaralačke snage upotrebljava u tom smjeru da osjeti sigurnost i zadovoljstvo što je pronašao Boga.

Cjelokupan sadržaj kateheze obuhvaća Riječ Božju te čovjeka u svim njegovim izričajima i izražajima, doživljajima i iskustvima vo-

deći ga k sreći čiji se najviši oblik „doživljava u mističnom religioznom poniranju, u doživljaju poistovjećenja s temeljem i tvorcem svega stvorenoga”²⁴. To je stanje u kojem čovjek predaje dio svoga „ja” drugomu, u kojem tuđi život biva dragocjeniji od osobnoga u kojem se čovjek „gubi” u Bogu²⁵.

Znamo da je težnja za srećom unaravljena čovjeku, ali nije sreća sve ono što nam moderno društvo servira kao sreću (ide ološka sreća) pa će kateheza pristupiti kritički prema tom pojmu i razlučivati lažno od istinitoga. Onomu pak koji očekuje spasenjsko-kršćansku sreću ostaje kao dužnost i obaveza da radi za sreću drugih znajući da on nije plod ljudskoga rada i nastojanja koliko dar koji se potpuno ne daje u ovom svijetu. Stoga će kršćani koji žive u ovom svijetu u kojem prevladava neposredna želja za zadovoljenjem („srećom”) pokazati da ‚neispunjene želje’ nisu zapravo nesreća jer neki se oblici sreće poistovjećuju s odreknućima, samoprijegorima i iščekivanjima²⁶.

Pod plaštem sreće sadržane su i ostale vrednote koje mladi traže kao što su sloboda, ljubav, rad, slobodno vrijeme, stvaralaštvo, izvornosti, sebedarje itd. Sve su to sadržaji o kojima duboko treba razmišljati u jednoj katehezi i pokušavati ih shvaćati u evanđeoskom duhu. Za iskonsko razumijevanje i doživljavanje tih i takvima sličnih sadržaja ponajbolje pomaže molitveni stav ili, bolje rečeno, molitveno stanje koje nadahnjuje sadržaje, odabire ih i izabire one prave. Stoga će se kateheza ponajviše pozabaviti tim vjerničkim stavom čiji je nedostatak ponajviše uzrokom nereligioznosti mladih. Ona zapravo jedina može biti protužnak i protuteža modernom načinu življenja u kojem je iščezla šutnja, u kojem je riječ inflacionirana i instrumentalizirana, u kojem je učenje napamet nestalo kako na individualnom tako i na društvenom planu.

Treba imati sposobnosti susresti se sa samim sobom da bi se moglo susresti s transcendentnim s radikalno Drugim²⁷. Takav će stav pomoći da se izabiru najadekvatniji i najbolji sadržaji. Ali prije svega Crkva mora biti moliteljica i ona u svojoj katehezi mora omogu-

čiti svakom čovjeku da pronade Boga.

Kad su jednoga mladića koji je godinama bio aktivan u župnoj zajednici zapitali zašto je išao na Daleki istok s mnoštvom svojih kolega tražiti Boga, odgovorio je: „Toliko sam puta tražio od svoje Crkve da mi ona pokaže da vidim i da promatram Boga. A moja mi je Crkva omogućila da gledam koješta, osim Boga. Stoga odlazim da susretne Boga.”²⁸.

Činjenica je da je akcionaštvo poraslo na uštrb liturgijsko-molitvenog života. Opravdanja se mogu tražiti za takav način u prenapregnutom i nervoznom mentalitetu koji čovjeku ne dopušta da stane i tu se zapravo krije činjenica akcionaštva koje u sebi nije negativno, ali je na uštrb iskonskog i sustavnog traženja.

LITURGIJSKO–MOLITVENI ŽIVOT

Svi dobro znamo da molitva nije prijesak kateheze i kršćanskog života, nego je ona zapravo bitan element, ali se može reći da danas kršćanski život malo računa s mogućnošću molitve. Vjerojatno je razlog u tome što bi čovjek trebao zašutjeti?! No on neće zašutjeti sve dotle dok se ne oslobodi i mentaliteta i pomodnog načina života, života koji ga drži zarobljenim. Kateheza će poraditi u svojem metodološkom procesu upravo na tom području i omogućiti da čovjek „slobodan” uđe u katehetski proces života vjere. Mnogo se pitanja otvara u tom smislu katehetama o potrebi molitve pogotovu kad se zna da postoje mišljenja da je to „bijeg” i da je bolje rješavati probleme brzo i djelotvorno u svijetu u kojem se ogleda ozračje površnoga i materijalizma rasprostranjenoga posvuda oko nas. A molit-

²⁴ A. Jores, *Čovjek i njegova bolest*, Zagreb, 1982, 36.

²⁵ Isti, 122.

²⁶ usp. K. Hilpert, *Orientierung am Glück?*, u: *Religionsunterricht an höheren Schulen* 24(1981) 2,78-88.

²⁷ usp. U. Pacella—D. Piveteau, *Giovani chi siete? Problemi, ipotesi per una educazione religiosa nel tempo dell'indifferenza*, u: *Religione e Scuola* 12(1984) 7, 384-390.

²⁸ J. Buono, *Misli za razmatranje*, u: *Radosna vijest* 13(1984) 4,12.

va je trajan i tvrd proces dozrijevanja koji zahtijeva upornost i dosljednost.

Ukoliko je kateheza uvađanje u život i iskustvo vjere i odnos s Bogom i ljudima – molitva je oslušivanje i prihvaćanje Riječi Božje te ostvarenje susreta s Onim koji je zapravo cilj i svrha svakog katehetsko-odgojnog procesa. U tom kontekstu kateheta je u ime zajednice vjernika prvi i odgovoran odgajatelj za molitvu vodeći računa o postupnosti inicijacije (različitosti životne dobi, stvarne životne situacije, mnogostrukosti jezičnoga izražaja...) i njezinoga napretka u kojem se liturgijska molitva predstavlja i jest povlašten izražaj zrele vjere²⁹. Važno je imati takvog animatora molitveno-liturgijskog života, koji svojim stavom odgaja i potiče.

Možda i jest nedostatak ili, bolje rečeno, neuspjeh naših kateheza što im prvi protagonisti (katehisti) nisu ljudi molitelji, a to je zapravo ono najvidljivije svjedočenje Kristove i Božje prisutnosti u svojim stvorenjima. Čini se da su odgoj i inicijacija u molitveno-liturgijski život vrlo skromni da ne kažemo površni jer nedostaju istinsko-kršćanska iskustva s Bogom, s Kristom, s Crkvom, s vjerom pa odatle i velika praznina koja ne može biti nikako i nikada nadomještena akcionaštvom i teoretiziranjem. Liturgijsko i molitveno ne smije se privilegirati jedno na uštrb drugoga jer su jedno i drugo momenti događanja, života i slavljenja u kojima se doživljava ljudsko i božansko kao jedna jedinstvena cjelina.

Dobiva se dojam da su prije nekoliko godina liturgisti zaboravljali na katehezu, a danas se može reći da katehisti zaboravljaju na liturgijska slavlja. Djelomice je uočljiva ta činjenica i iz novijih publikacija katehetskog sadržaja pa i samih crkvenih dokumenata. Nije rečeno da se liturgija negira, ali je stvarno ostala po strani³⁰ tako da se radi o jednom velikom raskoraku između katehetskog i liturgijskog iako vrlo dobro znamo da je liturgija uz Sv. pismo glavni izvor kateheze dok je s druge strane liturgija nemoguća bez primjerene kateheze³¹.

Ipak znamo da između liturgijskog i katehetskog postoji uska veza tako da bi kateheza trebala:

– uvoditi u slavljenje tako da kršćanska vjera postane slavljenička vjera, te da slavljenje bude vrhunac svake evangelizacije i katehizacije;

– uvoditi u sakramentalnost kršćanske zajednice, pozivati na slavljenje i upućivati na bitne elemente kršćanskoga slavljenja;

– moglo bi se upitati što liturgija čini za katehezu – ono što kateheza naviješta i naučava to se slavi u liturgiji; liturgija je kateheza u akciji; liturgija je učiteljica i izvor kateheze.

Problem je mnogih pan-liturgičara što se ne ide dalje od vidljivih čina u samim slavljenjima... i odatle problem za čovjeka danas što teško prihvaća liturgijski život; nedostatak odgoja za razumijevanje simbolike; nedostatak povezanosti između svagdašnjeg života i liturgije. Neposredna liturgijska formacija zahtijeva: prihvaćanje osnovnih stavova kao što su zahvaljivanje, pozdravljanje, pjevanje, vrijeme sabranosti i šutnje; prihvaćanje i razumijevanje kršćanskih formula.

Liturgijsko slavlje kao mjesto liturgijske formacije nosi sa sobom neke probleme; nehvatljivost obreda; siromaštvo mnogih tekstova prevedenih na narodni jezik; pretjerani verbalizam i moralizam te mnogi pokušaji reforme (misa za mlade); poteškoća da se ostvari svečan karakter liturgije; raskorak između strukturalnog i kreativnog; svodenje liturgije samo na nedjeljna slavlja.

Proizlazi da je nužno potrebna neposredna liturgijska formacija na samom liturgijskom području i izvan njega te veća i stvarnija povezanost između kateheze i liturgije za cjelokupnu religioznu formaciju mladih ljudi.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Znamo vrlo dobro da se kateheza mladih

²⁹ usp. S. Pintor, *Catechesi e preghiera*, u: *Evangelizzare* 5(1980) 2,76-89.

³⁰ usp. I. Aldazabal, *Preguntas a la catequesis desde la liturgia*, u: *Phase* 20(1980) 118, 255-266.

³¹ usp. R. Sauer, *Liturgische Bildung heute aus religionspädagogischer Sicht*, u: *Religionspädagogische Beiträge* 5(1982) 149-175.

nalazi pred velikim problemima i poteškoćama i da ona sama nije dostatna za cjelokupan religiozni odgoj mladih, nego čitava pastoralna djelatnost mora sve svoje zalihe upotrijebiti da bi se na ovom religiozno-odgojnom području moglo nešto više učiniti. Navest ću samo neke od metodološko-sadržajnih perspektiva preko kojih jedan katehetsko-sustavni program ne bi smio prijeći:

1) Uočavati i studirati sadržaje koji mladi žive, razlučivati bitno od površnoga, oslobađajuće od zarobljeničkoga, stil kao osobnu stvar od mode kao neosobne stvari, te na temelju tih iskustava pronalaziti metode i ugrađivati evanđeoske sadržaje koji će unositi Kristovo svjetlo u mlade živote.

2) Čuvati se teoretiziranja i moraliziranja nudeći one sadržaje koji potiču na rad i djelatnost, u kojima svatko može pokazati svoju kreativnost.

3) Pronalaziti takva područja ljudske djelatnosti u kojima se osjeća prisutnost transcendencije kao što su npr. slavlja, hodočašća, skrb za odbačene i nemoćne, odabrana glazba, biti zajedno i moliti za druge...

4) Promatrati prirodu i nad njom razmišljati kao nad svojevrsnim sadržajem u koji je Bog unio dio svoje ljepote i zakonitosti. Ukazivati na primjere ljudi koji su s prirodom i u prirodi Boga doživljavali i slavili kao što je bio sv. Franjo Asiški. Tim više treba ukazivati na taj Božji dar čovjeku što je taj isti čovjek postao iznakažitelj tog divnog Božjeg djela.

5) Vjera i životne situacije bit će jedinstvena cjelina. Svakdašnje treba biti rasvijetljeno vječnim. Na taj će se način pokušati stvarati životni stil, a izbjegavati će se bilo kakvo pomodno ponašanje i mišljenje jer je otuđujuće. Vrednovati će se stil sabranosti i šutnje, a izbjegavati bučnost jer ona je nosilac agre-

sivnoga i protestnoga. Zajedništvo će u zajednici biti cilj rada i traženja, a masa će biti prepuštena zaboravu.

6) Svakako bi trebalo promicati male skupine i zajednice u kojima se najbrže i najneposrednije doživljava veličina i ljubav Božja u Isusu Kristu. Ipak će se strogo paziti da skupina ne bi postala svrhom sama sebi ili da se ne postavi sektaški, elitno ili kao nečija svojina jer Krist nije ni Pavlov ni Apolonov nego Otкупitelj svih nas.

7) Mladi u traženju svoje osobnosti vrlo lako posežu za uzorima vjere koji su neposredno živjeli u Božjoj ljubavi. Neće se nikako smjeti zaobići lik Blažene Djevice Marije koja je pravi uzor i mode vjernika te nam se tako predstavlja kao živi katekizam za sve uzraste i sve dobi, a za mlade na poseban način.

8) Odgajati u mladima ponos kao izraz sreće i zadovoljstva što su kršćani i što su prošli Boga. Oni su zapravo prvorazredni stanovnici na ovoj zemlji, a ne neka drugorazredna povorka koja ne sudjeluje u životnim pitanjima sudbine čovječanstva, dok je Krist došao da uspostavi ljubav, mir i pravdu.

9) Kateheta treba prvotno biti svjedok. On je zapravo živa Biblija iz koje mladi mogu čitati. U njegovom se liku očituje radost uskrsnuća te ona vjernička sreća i sigurnost koja mladom čovjeku svjedoči da se isplati upustiti u avanturu vjere.

10) Recimo još i to, kad je u pitanju kateheza mladih, da svaka ona kateheza koja nema svoj istok i utok u liturgiji i molitvi i nije prava kateheza nego suha informatika. Stoga će se kateheza kao spasenjski događaj hraniti i slaviti s tim dvama spasenjskim elementima kršćanskog života.